

УДК 330.111

О.В.Мороз, проф., д-р екон. наук

Н.П.Карачина, доц., канд. екон. наук

Вінницький національний технічний університет

ВНТУ, вул. Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця, Україна, 21021

karachina @ planeta.vn.ua

ДЕТЕРМІНАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Визначено економічну сутність категорії «модель економічної поведінки» в контексті еволюції поведінкової теорії. При цьому відповідно до пріоритетних мотивуючих чинників і причинно-наслідкових механізмів відокремлено ряд моделей економічної поведінки суб'єкту.

Досліджуючи еволюцію сутності економічної поведінки та розкриваючи її спонукальні чинники, неодноразово акцентували увагу на визначених моделях поведінки. Проте це спостерігалось лише крізь спектр наукових результатів як ап'юрі. Вважаємо за необхідне сформуувати авторський погляд на визначення категорії «модель економічної поведінки» для побудови прикладних моделей поведінки суб'єктів господарювання.

Передусім науковий пошук розкриття даної категорії обмежився енциклопедичними даними. Так, в економічному словнику під редакцією А. Азриліяна зазначається: «Модель в науці – це образ, аналог будь-якого об'єкта, процесу чи явища. *кін. цит.*» [1, с. 458]. В економічній енциклопедії С. Мочерний трактує: «Економічна модель – спрощена уява про дійсність, абстрактне уявлення окремих явищ та процесів економічної системи загалом, втілене у формі економіко-математичної моделі. *кін. цит.*» [2, с. 424]. У великому тлумачному словнику сучасної української мови наводиться таке визначення: «Модель економіки – опис математичними методами процесів, що відбуваються в економіці. Модель росту – теоретичний апарат в економіці для вивчення можливих траєкторій розвитку економічної системи. Модель сфери споживання – опис у математичній економіці формування попиту споживачів на товари та послуги в залежності від зовнішніх чинників. *кін. цит.*» [3]. У [4] розкривається сутність економічної моделі: «Модель (економічна) - математичний образ фірми, компанії, ринку чи будь-якої іншої реалії, що ґрунтується на економічній теорії. *кін. цит.*». Ми поділяємо думку стосовно того, що модель поведінки – це є опис поведінки як процесу, що відбувається в економіці. Поряд із цим маємо іншу позицію щодо використання лише математичних методів у вивченні процесів економічної системи. Переконані, що є доцільним також використання інших методів при описі економічних процесів, що є предметом подальшого наукового пошуку. Результати власних досліджень щодо еволюції економічної поведінки дозволяють вважати правомірним відокремлення мотивів та пріоритетів поведінки як основи формування моделі економічної поведінки. Узагальнення попередніх [5] та вище зазначених досліджень обумовило правомірність та доцільність розкриття моделі економічної поведінки як опису логічного зв'язку

мотивів та пріоритетів економічної поведінки суб'єктів. Представлена авторська інтерпретація сутності моделі економічної поведінки здатна висвітлити закономірності як внутрішньоорганізаційного функціонування, так і його наслідків.

Відповідно до наведеного визначення та виявлених відмінностей між окремими фундаментальними напрямками економічної думки, що обумовлені різними концептуальними підходами до розкриття сутності моделі поведінки окремого економічного суб'єкту та відповідно пріоритетних мотивуючих чинників і причинно-наслідкових механізмів, вважаємо правомірним відокремити ряд моделей економічної поведінки суб'єкту, а саме: канонічну, меркантилістську, політекономічну модель поведінки «економічної людини», неокласичну модель, марксистську соціополітичну модель економічної поведінки, соціокультурну модель, кейнсіанську психологічну модель, інноваційну модель Й. Шумпетера, інституціональні моделі економічної поведінки, у т.ч. інституціонально-інстинктивну модель Т. Веблена, модель колективної поведінки Д. Коммонса, модель адміністративної людини Г. Саймона, модель інституціональної людини Г. Клейнера. Основу такої типізації склали детермінантні фактори, що визначали особливості кожної моделі, а саме: дуалізм категорій раціональності та ірраціональності, окрема група морально-етичних факторів, пріоритети набуття соціального статусу, особливостей колективної поведінки, фактори, обумовлені інстинктами, пріоритети збагачення (покращення власного матеріального стану), владно-політичні фактори, пріоритети раціонального вибору, соціокультурні фактори, суб'єктивно-психологічні фактори, пріоритети уникнення ризику, фактори інституціонального впливу та ін.

Зазначене дозволяє вважати правомірним, що на основі опису та пояснення моделі поведінки у фундаментальних для еволюції економічної думки працях відбувається головна дискусія про взаємозалежність економічних та суспільних законів існування цивілізації.

Бібліографічний список

1. Большой энциклопедический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – 4-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2000. – 1088 с.
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол. С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Академія, 2001. – 864 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovnuk.net/?swrd=?CC?EE?E4?E5?EB>
4. Вікісловник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wiktionary.org/wiki/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%...>
5. Карачина Н.П. Еволюція категорії економічної поведінки: ретроспективний і методологічний аспекти // Матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток наукових досліджень'2008», м. Полтава, 24-26 листопада 2008 р.: - Полтава: Вид-во «ІнтерГрафіка», 2008. – Т.13. – С. 69-72.

Moroz O.V., Karachina N.P. Determination and authentication of models of economic behavior